

Victor Brauner – Nud și natură moartă spectrală, 1939 (detaliu)

Florea
FIRAN

Literatură și arte avangardiste

Perioada interbelică este marcată de o serie de curente inovatoare și mereu actuale, între care Avangarda se manifestă puternic redefinind literatura, artele, creativitatea în general. Este momentul când ne sincronizăm cu literatura și artele europene, avangardismul românesc caracterizându-se prin spiritul de frondă, radicalizarea modernismului coagulat în jurul ideii de ruptură totală de tradiții și cultivarea unor forme estetice noi, precum dadaismul, suprarealismul, futurismul, cubismul, constructivismul. Eugen Ionescu aprecia că „Avangarda ar fi un fenomen artistic și cultural precursor: ceea ce ar corespunde sensului literal al cuvântului. Ea ar fi un fel de pre-stil, conștientizarea și dirijarea unei schimbări... care trebuie să se impună în cele din urmă, o schimbare care trebuie într-adevăr să schimbe totul. ...Avangarda nu poate fi general recunoscută decât mai târziu, atunci când va fi reușit, când scriitorii și artiștii de avangardă vor fi

fost urmați, când ei vor fi creat o școală dominantă, un stil cultural ce se va fi impus și va fi cucerit o epocă.” (*Note și contranote*, 1962). Matei Călinescu, în *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism* (2005), găsește diferențe semnificative între avangardă și modernitate, susținând că „avangarda este mai radicală decât modernitatea, mai puțin flexibilă și mai puțin tolerantă la nuanțe, ceea ce o face, bineînțeles, mai dogmatică – atât în sensul autoafirmării, cât și invers, în sensul autodistrugerii”.

Orientările avangardismului european s-au manifestat în literatură, arte plastice, muzică, cinematografie și arhitectură. La începutul secolului al XX-lea, cultura română era în linii mari sincronizată cu cea europeană. *Manifesto del Futurismo*, publicat de F. T. Marinetti în revista „Figaro” din Paris (20 febr. 1909), era prezentat în același an la Craiova, în revista „Ramuri” nr. 7.

Continuare în p. 2

Eseu

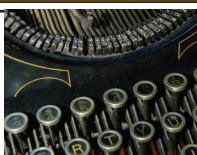
Oana Băluică
Mihai Ene
Emanuel D. Florescu
Dan Ionescu
Dodo Niță
Ion Parhon
Mircea Pospai
Gabriela Rusu-Păsărin
Anda Simion
Emilian Ștefăruță

Proză

Adrian Sângerzan

Poezie

Andrei Codrescu
Carmen Firan
Gheorghe Dănișor

Dumitru Radu Popescu – <i>Cornel Ungureanu – realistul</i>	p. 4
Constantin Cubleșan – <i>Monumentele Mihai Eminescu</i>	p. 5
Adrian Cioroianu – <i>Tinere dimineți la Atlantic – și o rețetă cu pește</i>	p. 6
Ioan Lascu – <i>Ion D. Sîrbu, anecdoticul reflexiv</i>	p. 8
Dumitru Radu Popa – <i>Un campion neobișnuit: Fabiano Caruana</i>	p. 11
Rodica Grigore – <i>Cărți, iubiri, istorii. Și literatură</i>	p. 15
Adrian Dinu Rachieru – <i>Un Robinson în Isarlâk</i>	p. 16

Marcel Iancu – Pacea și războiul

Sumar

- Florea Firan**, *Literatură și arte avangardiste* / pp. 1, 2, 3
- Dumitru Radu Popescu**, *Cornel Ungureanu – realistul* / p. 4
- Constantin Cubleşan**, *Monumentele Mihai Eminescu (Gheorghe Jurma, Erwin Josef Țigla)* / p. 5
- Adrian Cioroianu**, *Tinere dimineți la Atlantic – și o rețetă cu pește* / pp. 6, 7
- Andrei Codrescu**, *Poem, după noaptea de sânziene* / p. 7
- Ioan Lascu**, *Ion D. Sîrbu, anecdoticul reflexiv* / p. 8
- Mihai Ene**, *Literatură și ideologie* / p. 9
- Gheorghe Dănișor**, *Poeme. Liniște; Neliniște; Facere; Creație; Cădere; Castel de nisip; Lună nouă; Mărturisire* / p. 9
- Oana Băluică**, *Între giganți și tranziție* / p. 10
- Dumitru Radu Popa**, *Un campion neobișnuit: Fabiano Caruana* / p. 11
- Adrian Sângeorzan**, *Mama vitregă (II)* / pp. 12, 13
- Carmen Firan**, *Poeme. Fugarii; Inocență; Aniversare; Absență* / p. 13
- Gabriela Rusu-Păsărin**, *Amintiri netrăite* / p. 14
- Rodica Grigore**, *Cărți, iubiri, istorii. Și literatură* / p. 15
- Adrian Dinu Rachieru**, *Un Robinson în Isarlâk* / pp. 16, 17
- Emanuel D. Florescu**, *Polemici cordiale cu Octavian Paler* / p. 17
- Mircea Pospai**, *Valențe ale jurnalismului cultural* / p. 18
- Dodo Niță**, *Romane grafice în România* / p. 19
- Dan Ionescu**, *Cartea unei conștiințe* / p. 19
- Fl. Florescu**, *Macedonski omagiat la 165 de ani de la naștere* / p. 20
- Anda Simion**, *„Bang”, un spectacol-satiră deloc confortabil* / p. 21
- Red.**, *Cărți primite* / p. 21
- Ion Parhon**, *Evenimente sub cupola teatrului scurt* / p. 22
- Cl. Miloicovici**, *Convorbiri românești la Radio Villalba* / p. 23
- Red.**, *Okeanos* / p. 23
- Emilian Ștefăruț**, *Primul pas al unui parcurs pe care ni-l dorim a fi unul lung...* / p. 24

Abonamente

la Scrișul Românesc

Abonați-vă la revista „Scrișul Românesc” și veți avea un prieten apropiat. Abonamentele se fac prin rețeaua proprie și Poșta Română, se pot achita și la sediul revistei sau în contul: RO 03BRDE170SV21564261700, Agenția Mihai Viteazul, Craiova.

Costul unui abonament anual cu taxe incluse este de 100 lei. Pentru abonații din străinătate este de 140 \$ sau de 125 €. Informații primiți la tel.: 0722.75.39.22; Fax: 0251.413.763

Continuare din p. 1

Florea FIRAN

Literatură
și arte avangardiste

Macedonski, în semn de aderare la principiile noului curent, publică două sonete într-un număr special închinat futurismului al revistei lui Marinetti, „Poezia – rassegna internazionale”, nr. 7-8-9/1909, ce apărea la Milano. Citarea lui Macedonski pe coperta revistei, alături de nume importante din poezia contemporană, între care Verhaeren, Gustave Cahn, Henri de Régnier, D'Annunzio ș.a. reprezintă recunoașterea valorii sale în plan internațional. Noua mișcare este comentată pe larg în presa literară românească, continuându-se și în deceniul III: Mihail Drăgănescu îi acordă un spațiu larg în volumul *Meditațiuni*, publicat la Craiova în 1911; Nicolae Davidescu în articolul *Variații pe manifestul viitoriştilor* din vol. *Aspecte și direcții literare* (1921); Felix Aderca în articolul *Ce e viitorismul?*, publicat în revista craioveană de literatură, știință și artă, sub conducerea Elenei Farago, „Năzuința” (nr. 6/1922). O vizită a lui Marinetti la București în 1926, la invitația grupării de la revista „Contimporanul”, avea să valideze mișcarea avangardistă din Româ-

Marcel Iancu – Bal în Zürich, 1917

nia. E de amintit și momentul 1912, când Ion Vinea (cu numele de I. Iovanaki), adevăratul promotor al avangardismului românesc, editase, împreună cu S. Samyro (Tristan Tzara, inventatorul dadaismului) și Marcel Iancu (pictor și arhitect), revista „Simbolul” în paginile căreia publică articole și desene prin care militează pentru arta modernă. Între colaboratori se numără Al. Macedonski, I. Minulescu, A. Maniu, Tristan Tzara (care debutează cu versuri) și Iosif Iser (cu grafică). În octombrie 1915 apare o nouă publicație modernistă intitulată „Chemarea”, care se deschide cu articolul *Avertisment incendiar* semnat de Ion Vinea, iar Tzara publică poeziile *Vacanță în provincie* și *Furtuna și cântecul dezertorului*, semnând pentru prima dată cu pseudonimul ce-l va consacra.

Avangarda românească s-a afirmat în perioada 1912-1945, protagoniștii fiind de fapt aceeași scriitori și artiști, cu mici excepții, grupați în jurul unor reviste de avangardă programatică pe care le-au inițiat, le-au condus și la care au colaborat, precum „Contimporanul”, „75HP”, „Punct”, „unu”, „Urmuz”, „Integral”, „Alge”, „Liceu”, „Viața imediată”, „Pinguinul”, „Meridian” etc. Aceste publicații acoperă perioada respectivă prin colaboratori cu aceleași afinități, ceea ce duce, prin integralism, la caracterul unitar al avangardei literare românești.

În literatură și arte, compatrioții noștri s-au remarcat drept precursori, lideri sau reprezentanți de seamă, de la Urmuz și Tristan Tzara până la Ilarie Voronca, Ion Vinea, Sașa Pană, Geo Bogza, Gellu Naum, de la Marcel Iancu, Victor Brauner și M. H. Maxi până la Constantin Brâncuși, artiștii cei mai de seamă care s-au revendicat mișcării avangardiste.

Scrișul Românesc
Revistă de cultură

Fondată la Craiova, în 1927,
de către criticul D. Tomescu.
Serie nouă, din 2003,
întemeiată de Florea Firan

Editată de: Fundația – Revista
Scrișul Românesc

ISSN 1583-9125

Revistă înregistrată la OSIM
cu nr. 86155 din 11.04.2007

Membră A.R.I.E.L.

Revista apare cu sprijinul
Societății de avocatură
„Săuleanu și Asociații”

Redacția

Director:

Florea FIRAN

Secretar general de redacție:

Gabriel COȘOVEANU

Colegiul redacțional:

Adrian CIOROIANU

Andrei CODRESCU

Eugen NEGRICI

Nicolae PANEA

Gheorghe PĂUN

Dumitru Radu POPA

Dumitru Radu POPESCU

Lucian Bernd SĂULEANU

Monica SPIRIDON

Emilian ȘTEFĂRUȚĂ

Redactori:

Mihai ENE

Oana BĂLUICĂ

Ion PARHON

Lucian-Florin ROGNEANU

Redactori asociați:

Florentina ANGHEL

Răzvan HOTĂRANU

Dan IONESCU

Alexandru OPRESCU

Gabriela RUSU-PĂSĂRIN

Corectură:

Claudia MILOICOVICI

Tehnoredactare computerizată:

Georgiana OPRESCU

Redacția și Administrația: Craiova,

Str. Constantin Brâncuși, nr. 24

Tel./Fax: 0722753922; 0251/413.763

E-mail: scrișulromanesc@yahoo.com

Web: www.revistascrișulromanesc.ro

Cont: RO03BRDE170SV21564261700

BRDE Agenția Mihai Viteazul, Craiova

Abonamentele se pot face la sediul

redacției, adresa: Constantin Brâncuși,

nr. 24, Craiova, județul Dolj

sau scrișulromanesc@yahoo.com.

Responsabilitatea opiniilor exprimate

aparține integral autorilor.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

Tiparul: Tipografia PRINTEX Craiova,

str. Electroputere, nr. 21, tel. 0251 580431

→ Revistele de avangardă românești apar în aceeași perioadă de reconstrucție a avangardismului european cu constructivismul și suprarealismul. În 1922, când apare „Contimporanul”, sub îndrumarea lui Ion Vinea și Marcel Iancu, revista cea mai importantă prin conținut și cuprindere, Tudor Arghezi publica în „Cugetul românesc” primele „anti-proze” ale lui Urmuz (*Pâlnia și Stamate* și *Ismail și Turnavitul*) care vor influența profund programul acestora. La „Contimporanul” vor publica poezii avangardiști Urmuz, Tristan Tzara, B. Fundoianu, Ilarie Voronca, St. Roll (Gh. Dinu), M. Cosma și o serie de artiști plastici precum Victor Brauner, Marcel Iancu, M. H. Maxy, Milița Pătrașcu, Mattis Teutsch ș.a. care se vor implica în spectacolele de artă modernă susținute de gruparea revistei, îmbinând poezia cu muzica, dansul, teatrul și plastica. Ei au ilustrat arta abstractă, constructivismul (a patra dimensiune), o „armonie abstractă cu legi fixe, o creație pură, în care obiectul e cu raportul de linie și culoare echilibrat” (*Arhitectura*, „Punct”, II, nr. 9, 1923). C. Brâncuși este prezent la expoziția din 1924 organizată de revistă, iar Ion Barbu publică o serie de poezii, între care *Isarlâc*, *Domnișoara Hus*, *William Wilson*, *Cântec de rușine*, *In memoriam* (cu titlul *De sufletul lui Fox*), *Ritmuri pentru nunțile necesare* (cu titlul *Jazzband pentru nunțile necesare*), *Text*, *Regressiv*, autorul *Jocului secund* depășind însă orice avangardism prin caracterul „experimentalist” al formei operei sale poetice. „Contimporanul” va păstra relații cu publicații avangardiste europene și cu colaboratori de diverse orientări: futuriști, expresioniști, dadaști, cubiști. Revista „Punct” publică din textele lui Urmuz, iar în revista „75HP” (oct. 1924) Victor Brauner și Ilarie Voronca „inventează” „pictopoezia” care „nu e pictură, nu e poezie, ci pictopoezie”.

Între revistele avangardiste s-au iscat și unele polemici, astfel în „Integral”, subintitulată „revistă de sinteză modernă”, în articolul *Suprarealism și integralism*, Ilarie Voronca opune dadaismul suprarealismului, ca „feminin expresionist”, și pentru că „nu răspunde ritmurilor vremii”. Integraliștii se orientează către „modele de creație” precum Brâncuși și Arghezi care, de fapt, nu se subordonau vreunei școli la modă și le dedică fiecăruia câte un număr special, respectiv nr. 2 și 3 din 1925. Deosebiri prea mari nu există între revistele avangardiste, integrându-se și publicând cam aceeași autori. În revista „Meridian” din Craiova vor apărea, între alții, Eugen Ionescu, Gellu Naum, Constantin Nisipeanu, Gherasim Luca, Virgil Teodorescu ș.a.

Dadaismul, avându-l ca principal fondator pe Tristan Tzara, a transformat întregul peisaj al modernismului și a redefinit ideea de artă prin amestecul de umor, satiră, absurd, frondă, bravură, teribilism... De fapt, întreaga

avangardă literară românească cultivă revolta împotriva trecutului prin refuzul regulilor gramaticale, dar și prin cultivarea absurdului și grotescului. Urmuz ilustrează poate cel mai bine estetica absurdului în „romanul în patru părți” *Pâlnia și Stamate*.

Unul dintre marile spirite ale Avangardei artistice românești și universale este Constantin Brâncuși. Afirmarea sa la Paris a contribuit la revoluționarea formei sculpturii alături de Giacomo Pirelli, Archipenko, Henry Moore. Celebrul artist va realiza în 1907 lucrarea *Sărutul* (aflată în Colecția Muzeului de Artă din Craiova), pe care critica o va declara „prima sculptură modernă al lumii” și care va determina o ruptură asupra modului în care era concepută și

Victor Brauner – *Întărcarea eului*, 1949

percepută sculptura, iar spiritul inovator al lui Brâncuși va domina lumea artistică la începutul sec. XX. Expoziția deschisă în 1914 în SUA, la Photo Secession Gallery din New York, a provocat un adevărat șoc în rândul iubitorilor de artă și criticii de specialitate, a produs profunde ecouri în gândirea plastică și estetică, deschizând un univers de creație cu totul nou. Brâncuși era considerat „cel mai abstract dintre sculptori în sensul curent al cuvântului, și cel mai puțin abstract, ținând seama de semnificația filosofică a cuvântului” (Marcel Brion).

În literatura de avangardă primul scriitor care posedă „conștiința critică” a transformărilor necesare în interiorul discursului literar este Urmuz, scriitor nonconformist, autor al unei proze construită în linia fantasticului absurd, suprarealist, care a circulat pe cale orală aproape un deceniu sau în cercuri restrânse de apropiați, citită în cafenele bucureștene, avea să devină, în cele din urmă, „modelul cel mai autorizat” al avangardismului românesc. Arghezi i-a publicat în 1922 primele două schițe și i-a inventat numele de Urmuz, sub care îi va apărea întreaga creație. Opera sa, ca volum, este restrânsă, cuprinde nouă schițe, o „fabulă”, și alte texte nefinalizate: *Pâlnia și Stamate*, *Ismail și Turnavitul*, *Plecarea în străinătate*, *Emil Gayk*, *Cotadi și Dragomir*, *După furtună*, *Cronicari*, *Puțină metafizică și astronomie*. Un prim volum cu scrierile sale, sub titlul *Urmuz*, l-a publicat în 1930 Sașa Pană, urmat de *Schițe fantastice*, în 1931, reluate în ediția *Pagini bizare*. Abia în postumitate

personalitatea și opera sa devin cunoscute, în primul rând în cercurile avangardei care au văzut în Urmuz „un simbol al revoltei împotriva convențiilor literare și un premergător al mișcării dadaiste și suprarealiste”.

B. Fundoianu (Benjamin Fondane) este considerat în literatura română un inovator de tehnică poetică. A avut o dublă carieră literară prin scrierile sale în limba română, iar mai târziu în franceză, și, ca în cazul lui Tristan Tzara, Eugen Ionescu sau Emil Cioran, opera sa se cere analizată din dublă perspectivă culturală. În 1930 publică primul său volum, *Privești*, cu un portret inedit de C. Brâncuși care cuprinde poeme scrise în perioada 1917-1923 având ca temă principală natura și fiind precedat de o dedicație lui I. Minulescu, „primul clopotar al revoltei lirice românești”. Prima poezie, de mare întindere, intitulată *Parada*, este considerată de către Mircea Martin „o puternică artă poetică a modernismului românesc”.

Reprezentant de seamă al suprarealismului românesc, practicat într-o viziune personală, Gellu Naum, cel mai tânăr membru al avangardei noastre literare, s-a afirmat ca poet, prozator, dramaturg și traducător, este unul dintre fondatorii Grupului suprarealist constituit în 1941 la București, odată cu declanșarea celui de-al doilea val al suprarealismului românesc și considerat de către criticul și eseistul francez Sarane Alexandrian drept „grupul cel mai exuberant, cel mai aventuros și chiar cel mai delirant din suprarealismul internațional”.

Perioada 1945-’47 este cea mai rodnică a grupului român suprarealist despre care André Breton afirma: „Centrul lumii [suprrealiste] s-a mutat la București”. După 1947 activitatea acestuia este interzisă, membrii grupului sunt considerați „indezirabili” (ivindu-se între ei și unele dispute) ceea ce duce la destrămarea lui. Gherasim Luca, D. Trost, Paul Păun sunt nevoiți să ia calea exilului în Franța sau Israel, iar Virgil Teodorescu trece în tabăra realismului-socialist. Gellu Naum traversează o perioadă grea, „tace” ca poet și se retrage într-o epuizantă muncă de traducător. Debutează cu *Drumețul incendiar* (1936), volum ilustrat de Victor Brauner, urmat de alte cinci volume între care *Libertatea de a dormi pe o frunte*, *Vasco da Gama*, *Culoarul somnului*, *Medium*, *Castelul orbilor*.

Considerat unul dintre cei mai importanți poeți ai secolului XX, Paul Celan (pseudonimul lui Paul Peisah Antschel) a marcat profund gândirea poetică europeană. În 1948 îi apare volumul de versuri *Nisipul din urne* urmat de *Mac și memorie* (1952) în care se simte atmosfera poeziei suprarealiste cu care Celan a luat contact mai întâi la București, apoi la Viena și Paris. Din relația cu Ingeborg Bachmann de peste două decenii a rezultat celebra corespondență strânsă și publicată în volumul *Ingeborg Bachmann, Paul Celan, Herzzeit/Vreemea inimii* (Frankfurt, 2008).

Tema este amplă, într-un alt editorial poate vom reveni pentru considerații asupra creației literare și artistice a reprezentanților avangardismului românesc care ne sincronizează cel mai bine cu literatura și arta europeană. ■

Dumitru Radu
POPESCU

Cornel Ungureanu – realistul

De zeci de ani, de aproape o jumătate de secol, în paginile revistei literare „Orizont”, Comei Ungureanu semnează, săptămânal, cronică literară. Nimeni nu l-a auzit declarând că se ocupă de o scenă literară văduvită de valori estetice, nici măcar atunci când starea culturală națională a fost – sau încă mai este! – invadată de politic, de comercial și de răzmerițe publicitare. Cornel Ungureanu n-a scris niciodată că literatura română e cea mai grozavă din lume fiindcă ne arată că trăim în cea mai urâtă și blestemată țară posibilă; n-a scris nici că literatura noastră e cea mai jalnică din lume fiindcă ne arată că trăim în cea mai miraculoasă și fericită țară! Și nici n-a scris că literatura este o pioasă rugăciune, sau o răpede și indiferentă ochire asupra lumii, sau o mașinărie pură, care mereu se autodistruge, reinventându-se... Comei Ungureanu nu ne oferă lecții universitare, savante și goale, nu joacă rolul Omului moral până în rărunchi. Nu, el nu este Noul Superman critic! Și nici nu poate fi, nefiind ancorat în flota celor cu interese conjuncturale și convingeri sezoniere. Mulți figuranți apar azi pe afișele întreprinderilor culturale, afișe care le oferă un statut glorios acestor întreprinzători

Cornel Ungureanu alături de G. Coșoveanu, Aug. Buzura, D.R. Popescu, Genoveva Preda, Fl. Firan, Cl. Miloicovici, Angela Martin, S.L. Buliga, Adrian Cioroianu la finalul Colocviilor Scrisul Românesc (Craiova, 2014)

ce nu contează valoric... La aceste destine fără vocație culturală, cu timpul, frustrarea devine feroce, iar vidul colorat ce le face să se umfle în pene devine o certitudine a ratării... Demolarea obiectivității și anularea contextului istoric duc la o concluzie fatală: că lumea începe cu tine și este inutil să te mai apleci asupra predecesorilor tăi, căci ei nu există. Neexistând nicio formă din ceea ce numim trecut, totul fiind o Sahară, un Nimic, este destul de simplu să construiești o nouă lume culturală pe un nimic, într-un pustiu!... Dar Cornel Ungureanu scrie cronici literare în revista „Orizont” de aproape o jumătate de secol!...

Maladia ce i-a captivat pe destui condeieri este deklasificarea, urmată de propășirea în scaune cultural-administrative de rangul doi, bine remunerate de la buget. Ei devin un fel de serafimi care susțin tronul Dumnezeului oficial, întronizat prin vot secret, laude științifice aducându-i din sufler și simțiri. Această disimulată participare la viața liturgică a Cetății le-a captat toată energia mentală... Și, în timp, fraudă își

arată roadele: condeierul își falsifică și el rostul, falsificând piața literară! Atunci apar, ca frunza și ca iarba, alți războinici culturali, care, după ce-i înving la puncte pe vechii proprietari de tronuri, se înscăunază în locul lor – și schimbă toate structurile întronizare de înaintașii lor, ca să lichideze din temelii regimurile culturale precedente... Și așa, la nesfârșit!...

Cornel Ungureanu n-a participat la aceste întreceri care linșează forța vie și memoria saharienilor de altădată și de ieri... Dar Cornel Ungureanu nu s-a înrolat în fluxurile de energii culturale ce și-au propus să îmbunătățească potențialul condiției umane!...

Cornel Ungureanu, da, nu adoră extremele, nici în comportamente critice, nici în filiații doctrinare. Practică, în toate cele, echilibrul, judecă autorii după gradul de semnificații al operelor lor, nu după calendarul biografilor la modă. Nu e un împătimit, cu orice preț, al vremurilor veșnic noi, n-are vocația titlurilor chivernisite și adunate pe răboj, dar asta nu înseamnă că nu este un luptător pentru ideile sale! Este, dar ca orice luptător ce știe să păstreze măsura realităților, e atent la toți pașii săi: nu se desprinde, în zbor avântat, de pământ,

nu se amestecă grosolan în viața și munca altora, fiindcă știe că orice exces poate pe oricine să-l facă să se considere infailibil și să uite că fiecare ins poate avea un călcâi defectat! O, boieri dumneavoastră, câți semeni de-ai noștri – începând chiar cu noi! – își ignoră călcâiele defectate!

Cornel Ungureanu iubește Banatul, dar asta

nu înseamnă că nu iubește România! Dacă uneori a pus un accent deosebit pe vocația Europei de Mijloc, nu înseamnă că a neglijat vocația României! Nu există, cum se știe, spațiu fără timp, dar nici timp fără spațiu... Cornel Ungureanu nu a suferit niciodată în emoțiile sale culturale de lipsa de măsură! Știind că este o măsură în toate, nu s-a crezut atât de bazileic încât ar fi putut salva, prin cuvântul său, literele toate, sau chiar lumea, cu ale ei istorii! Nu, nu! Pe Cornel Ungureanu îl pasionează istoria, istoria literară, desigur, istoria mentalităților, istoria psihiatriei (Freud și medicii timișoreni!), vocabularul psihanalizei, degenerescența fizică sau mintală, sacrul și profanul domnului Eliade, dar asta nu înseamnă că pretinde cumva că el știe totul și că poate face vorbire despre toate cele lăsate de Cel de Sus, ba mai mult, că poate analiza până în prăsele misterul divin, ca și cum Dumnezeul balcanic, Dumnezeul bănățean, Dumnezeul româno-sârbo-maghiaro-svabosăsesc ar fi chiriașul său!...

Adevărul, calul de bătaie al tuturor regimurilor politice, mereu se vrea absolut!... Și este ajutat să se contureze explicit de către luminile caleidoscopice ale ideologiilor, mereu altele și mereu aceleași.

În romane și în piese de teatru, mai ales, disputa dintre Adevăr și autenticitate îl găsește pe Comei Ungureanu de partea nu neapărat a certitudinii regelui de lux, Adevărul, ci mai degrabă de partea nuanțelor umanității puse în lumină de posibila autenticitate... Critica, astfel, pentru Cornel Ungureanu și pentru unii dintre confracții săi, nu mai este un îndreptar care delimitează strict demersul ideologic, nu mai este niciun instrument – oah, ce cuvânt! – de dominare a literaturii, ci un factor determinant de eliberare a literaturii de parametrii ideologici, plini de prinți, conți, lorzi și zâne!

S-a vorbit, ani la rând, doar de lupta dusă de proză, poezie și teatru împotriva poncifelor vremurilor, și mai puțin, sau aproape deloc nu s-a discutat despre contribuția antifundamentalistă – de ieri și de azi! – a unor critici de talia lui Cornel Ungureanu, de exemplu, care dădeau – și dau și azi! – prioritate autenticității din viața cea de toate zilele, esteticului și nu religiilor ce oficiază slujbe înalte despre logica adevărului sfânt – fără să simtă nevoia revelării măcar a unei singure și minime probleme... Da, Cornel Ungureanu, în paginile revistei „Orizont” n-a oficiat ca un prelat vechi sau nou, știind domnia sa că viețuim într-un univers al incertitudinilor, al nuanțelor, al nuanței faptelor, al nuanțelor minții, univers în care, nu de puține ori se mai întâmplă – asta-i situația! – ca exact valorile respinse de logicienii administrativi, să se dovedească, până la urmă, viabile!

Pentru Cornel Ungureanu și ai săi, lectura atâtor cărți – în ani de zile! – constituie o experiență fantastică și o cunoaștere mai complexă a existenței umane. Repetăm: Cornel Ungureanu nu a pledat în cărțile și articolele sale pentru o insulă europeană igienizată, pentru o conștiință edenică, pentru o etică pursânge, abstractă, astfel că nu-l putem considera niciodată un fel de arhanghel viteaz, un pastor ideologic aflat pe pagina primă a ziarelor și în dreptunghiul financiar al televizoarelor, surzând asemeni blajinilor și infailibililor îngeri sexuați!...

Nu, Cornel Ungureanu nu a desacralizat niciodată valorile și nu a sacralizat niciodată nimicul. ■

Monumentele Mihai Eminescu

Constantin
CUBLEȘAN

Puțină lume știe, probabil nici chiar toți cei care se preocupă de comentarea vieții și operei lui Mihai Eminescu, că la Reșița ființează o colecție de studii („Eminescu”) consacrată poetului, promovată de Editura Tim, în coordonarea criticului și gazetarului Gheorghe Jurma, el însuși autor a mai multor studii și volume de exegeză eminesciană. Aici a apărut în 2015 un studiu, bogat ilustrat, intitulat *Monumentele Mihai Eminescu*, cuprinzând imagini ale unui mare număr de monumente (busturi, grupuri statuare, plăci comemorative etc.) care păstrează astfel memoria celui mai de seamă scriitor român din toate timpurile.

Interesul stârnit în rândurile publicului de această întreprindere a făcut ca în anul Centenarului Marii Uniri, să se realizeze o a doua ediție, mult îmbogățită cu imagini (din țară și de peste hotare), cu ample comentarii pentru fiecare lucrare în parte și cu ample comentarii lămuritoare, documentare, datorată a doi împătimiți eminescologi din partea locului (aceiași la prima ediție), scriitorul Gheorghe Jurma și fotograful Erwin Josef Țigla (*Monumentele Mihai Eminescu*, Ed. „Banatul Montan”, Reșița, 2018. Sub egida Forumului Democrat al Germanilor din Județul Caraș-Severin și Asociația Germană de Cultură și Educație a Adulților Reșița).

Implicarea acestor instituții se datorează nu numai faptului că acela care a realizat impresionantul număr de fotografii, expresive, redade din unghiuri dintre cele mai spectaculoase, punând în valoare ideatica (de ce nu?) a fiecărui obiect de artă de acest fel, este el însuși un german, dar și faptului că bănațenii reșițeni se mândresc cu faptul că prima traducere în limba germană a *Luceafărului* se datorează scriitorului Ludwig Vinzenz Fischer, apărută chiar în 1889 sub titlul *Morgenstern*, în „Roumânische Revue”, ce apărea în coordonarea lui Corneliu Diaconovici (acesta a mai condus, din 1881, și revista „Südungarischen Revue”, la Lugoj, în paginile căreia a colaborat, de asemenea, Ludwig Vinzenz Fischer). Albumul acesta atrage atenția (pentru cei ce parcă nu vor a înțelege) că „sunetele poeziei lui Eminescu – spune Gheorghe Jurma – au adunat laolaltă toți românii, într-o solidaritate supusă iubirii și prețuirii idealurilor înalte” naționale, astfel „provinciile românești s-au raportat permanent la Eminescu și s-au privit în el ca într-o oglindă miraculoasă”, deci nu e de mirare că „memoria lui Eminescu e păstrată

neștirbită în cele mai diverse forme, inclusiv prin ridicarea de monumente închinat Poetului”.

Materialul, ca și comentariul critic, este grupat pe capitole ce au în vedere arealul geografic în care monumentele sunt amplasate. După un capitol introductiv în care sunt menționate demersurile (portretele) de implicare a celor doi autori în realizarea volumului („Erwin Josef Țigla a străbătut, în ultimii cinci ani, toate regiunile României și alte țări precum Ucraina, Republica Moldova, Ungaria, Austria și Germania, parcurgând peste 15 000 de kilometri pentru a realiza mii de fotografii, adică tot atâtea

Doamna Elena Rareș, biserică în care a fost botezat Mihai Eminescu, mențiune făcută pe o placă fixată pe peretele acesteia, în curtea căreia se află statuia realizată de Oscar Han în 1964, iar în parcul orașului se află statuia poetului, datând din 1890, datorată sculptorului Ion Georgescu.

Între lucrările monumentale aflate pe cuprinsul meleagurilor natale ale poetului e de reținut bustul consacrat acestuia de sculptorul Oscar Späthe la Dumbrăveni, în 1902. Trecând la Iași sunt consemnate numeroase monumente, între care cea realizată de sculptorul Ion Schmidt Faur, inaugurată în 1929, așezată în 1957 lângă Biblioteca Centrală Universitară („La picioarele poetului – îmbrăcat cu o mantie antică – sunt așezate figura alegorică a Poeziei sau Iubirii în stânga, întruchipată de o Femeie, iar în dreapta, figura alegorică a Filosofiei sau Înțelepciunii, înfățișată de un bărbat. Soclul statuii e decorat și cu două basoreliefuli inspirate din poezia eminesciană”). Gheorghe Jurma oferă de fiecare dată interesante detalii privind opera și istoria realizării acesteia.

Ar fi de prisos trecerea în revistă a tuturor acestor mărturii artistice pe care le prezintă albumul, mărginindu-mă să menționez doar că asemenea amplasamente sculpturale/monumentale avem în aproape toate localitățile importante din țară, de la București la Onești, de la Constanța la Drobeta Turnu-Severin, de la Cluj la Oravița etc., etc., de asemenea, la Chișinău, Cernăuți, în Ucraina, în Canada, de la Odesa la Paris ș.a. „Busturile, efigiile, statuile – comentează cu probitate Gheorghe Jurma – au plecat de la imaginile păstrate de cele câteva fotografii ale poetului, au promovat mai cu seamă figura de tinerete, mai interiorizată sau mai senină, dar au descoperit și figura de maturitate, au ținut cont de poeziile și de semnificația operei eminesciene, dar și de viața și de mitul brodat în juru-i”.

Albumul realizat de cei doi reșițeni, împătimiți iubitori ai Eminescului, ar merita o distribuție mai adecvată, mai largă, atât pe rețelele de difuzare ale cărților (în librării) cât și pe acea a bibliotecilor publice, inclusiv școlare. E o carte vrednică a sta în rafturile bibliotecilor (sper că ele mai există încă) tuturor românilor, spre aducerea aminte a faptului că avem aici mărturia prezenței poetului în tot cuprinsul spațiilor pe unde sunt prezenți azi vorbitorii de limbă românească. ■

mărturii despre spații în care există monumente și plăci comemorative dedicate lui Eminescu”, în vreme ce Gheorghe Jurma a scris „mai multe cărți despre Eminescu /.../ a organizat expoziții de carte de și despre Eminescu, a publicat biografii și cataloage cu același subiect”) făcându-se precizarea, atât de necesară, de altfel, că „dacă fotografia și tiparul au arătat cele dintâi chipul poetului, monumentele publice au promovat în timp o imagine complexă și simbolică până la dimensiunea unui «paznic de far» al comunității cu care se identifică sau de apărător al granițelor sale”. Referirea se face la discursul lui Octavian Goga, rostit la dezvelirea monumentului de la Sânicolaul Mare (primul după Marea Unire, în 1925): „O graniță se păzește sau cu un corp de armată sau cu statuia unui poet legată de inimile tuturor”.

Primele imagini vin din Botoșani, reprezentând Biserica Adormirea Maicii Domnului (Uspenia), ctitorită în 1552 de

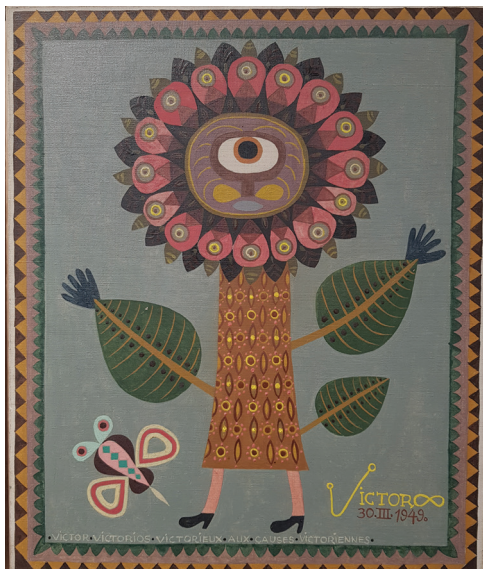

**Adrian
CIOROIANU**

Tinere dimineți la Atlantic – și o rețetă cu pește

In ciuda faptului că se plâng mereu de câte ceva, parizienilor le place vara – dar nu le place căldura. Acum mai bine de un secol, Paul Verlaine scria: „*Donc, ce sera par un clair jour d'été;/ Le grand soleil, complice de ma joie;/ Fera, parmi le satin et la soie;/ Plus belle encore votre chère beauté*” – o dedicație¹ care merge deopotrivă și unei doamne, dar și unui oraș. Și, într-adevăr, nicidecum nu e Parisul mai frumos decât în diminețile de vară. La ora la care scriu, Parisul este alarmat, sub predicții de temperatură care vor încinge finalul de iunie – temperaturi de 40 de grade, dar care, din cauza umidității, se vor resimți ca 47 de grade! Celsius! Vom trăi, vom vedea.

De câteva ori, în cursul ultimelor veri, mi-a fost dat să mă trezesc foarte devreme – cel mai adesea ca să merg fie la aeroport, fie la vreo

Lucrare de Victor Brauner achiziționată la licitația de la Londra

gară, fie pur și simplu ca să îmi fac plimbarea înaintea orelor de birou. Ei bine, nicidecum strada pariziană nu e mai calmă decât atunci, între orele 6 și 8 ale dimineții. E suficientă lumină și totodată, parcă ascuns prin colțuri, un rest din umbra nopții; este mai răcoare decât în orele ce vor urma, pe la 7h30 se deschid patiseriile, bagheta și croissantele sunt proaspete, vânzătoarele sunt binedispuse...

Nisipurile din Olonne...

Acum câteva zile, în ultima decadă a lunii iunie a.c., am plecat, puțin după ora 7 a.m., spre Gara Montparnasse – urma să iau un tren spre provincie, mai la Sud de Paris. Mergând spre gară, am traversat un oraș pe jumătate adormit (nu, parizienii nu sunt foarte matinali). Motivul deplasării: tocmai promisem, din partea primăriei de acolo, o invitație spre un foarte cochec orașel de pe coasta franceză a Atlanticului, în regiunea Vendée – Les Sables d'Olonne e numele urbei², cca 45 de mii de locuitori, primarul de acolo, Yannick Moreau, un bărbat tânăr, la 40 plus, e căsătorit cu o româncă (pe jumătate olteancă

– jumătatea bună, desigur!, Aida, jurnalist literar, fiica profesoarei și scriitoarei Mona Vâlceanu din Pitești, cunoscută pentru organizarea Colocviile anuale dedicate lui Mircea Eliade), dar, ceea ce e mai important, în acel orașel (de care, sincer, nici nu auzisem până atunci), într-unul dintre muzee (există mai multe muzee – unul al cochiliilor marine, din toată lumea!), deci, într-un muzeu local, Musée de l'Abbaye Sainte-Croix, se află cea mai mare colecție din Europa a operelor pictorului modernist Victor Brauner (născut în familie de evrei români, în 1903 la Piatra Neamț, decedat în 1966 la Paris).

Nici mai mult, nici mai puțin, această colecție Brauner este una dintre mândriile orașului! Invitarea mea a fost legată de vernisarea ultimelor două achiziții ale muzeului: două pânze Brauner, cumpărate recent de orașul Les Sables... la o licitație din Londra. Ulterior, aveam să aflu că bugetul anual al orașelului este de câteva sute de milioane de euro – din care câteva sute de mii se duc, iată, și spre achiziționarea de opere de artă, ceea ce e o investiție, pentru că valoarea acelor tablouri etc. crește în timp, deci bugetul local nu pierde nimic. Mă întreb câți dintre primarii noștri de orașe mai mici sau mai mari fac și ei la fel...

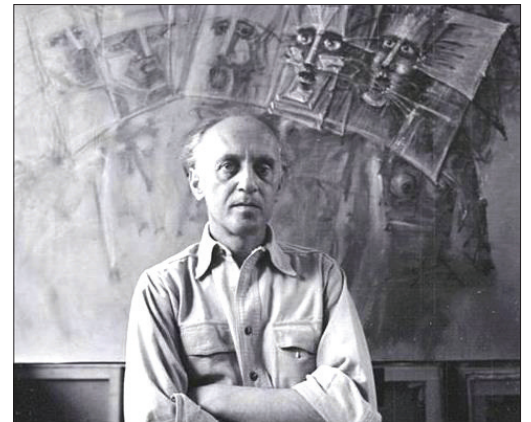
Grăbit ca orice turist de weekend (vizita mea acolo a fost de tip *vineri până duminică*), am luat un tren matinal din Paris (spre ora 9 a.m.) și, după mai bine de 3 ore cu un TGV³, am ajuns la destinație, puțin după miezul zilei. Cum francezii obișnuiesc să ia prânzul între 12h30 și 15h, din gară am fost preluați direct spre un restaurant de pe malul mării. Am rămas realmente uimit când am văzut plaja principală a orașului (sunt mai multe plaje, dat fiind că orașul e pe un fel de promontoriu în Atlantic): extrem de lungă, extrem de largă. Ulterior, în muzeul de care vorbeam mai sus, aveam să văd afișe de turism de la finele secolului al XIX-lea, în care plaja din Les Sables... era descrisă ca fiind *cea mai frumoasă plajă a Europei!*

„*Dumnezeule, cât e de largă! Și de lungă!*” – am spus eu gazdelor, doar că ei au zâmbit și mi-au spus că de lungă rămâne lungă mereu, dar lățimea plajei depinde de flux-reflux – și, într-adevăr, la orele înserării aveam să văd apa invadând practic toată plaja, până spre terasele restaurantelor.

Cum e să faci plachie românească din pește francez?

Pentru că în prima zi am fost mai mult decât bine primit, mi-am permis, a doua zi a vizitei mele, să îl invit pe domnul primar și pe distinsa sa doamnă la un prânz românesc – pregătit de mine însumi, se înțelege, în chiar vila dlui primar.

Pentru aceasta, am cerut coordonatele celei mai bune piețe din oraș. Matinal cum sunt, sâmbătă dimineața am mers acolo și, ce să vezi, într-un spațiu mai mic decât o cincime din

Victor Brauner

Piața Mare din Craiova, am găsit o clădire din cărămidă, cu două etaje, cu scări rulante între ele – în care am cumpărat tot ce mi-a trecut prin cap. La parter erau pescării, carmangerii, producători de vinuri și brânzeturi, producători de pâine și patiserii etc.; la etaj, producătorii de legume; sută la sută locali, niciun intermediar.

Am stat la o coadă de 5-6 persoane pentru a cumpăra, de la un stand ținut de două femei, fasole verde (peste 10 euro/kg), ridichi de lună, două kg de tomate adevărate, ceva ceapă tânără și o imensă salată verde. Cum nota mea era mai mare decât media, cele două femei mi-au pus în coș, cadou, și un mănunchi de ierburi aromatice (pătrunjel și busuioc) și două verze, micuțe. Am luat apoi un oțet de miere, de la standul unui apicultor bărbos – căruia i-am spus, în timp ce-i număram banii (puțin peste 5 euro pentru o sticlă de ½ litru) că vin din România, o țară care produce o miere foarte bună – la care omul mi-a

Lucrare de Victor Brauner achiziționată la licitația de la Londra

răspuns: *Da, știu, sunteți concurenții noștri, bine că nu ajungeți cu produsele până aici!*, a zâmbit și el, am zâmbit și eu, avea dreptate. Am trecut apoi mai departe, la standul unui tânăr și al soției sale – de unde am luat un morcov foarte fin, câțiva dovlecei galbeni și verzi și ceva fire de usturoi tânăr, care se vor dovedi o nebulie. →

Tadashi Nakayama – Cal zburător

după noaptea de sânziene

Andrei
CODRESCU

1

Lin ca o rotiță bine unsă
se-ntoarce feliuța pe altă parte
o pisică într-o lume cuantică
de sunete vechi și dragi aprinsă.
Ce faci pisică bilingvă întinsă
pe strada felinarului cu becul stins?
Îți pregătesc umbra pentru scris.
Limba copilăriei de tine linsă
trezește visul în care stă ascunsă.
Ești gata să participi în liniștea
grădinii secret crescută peste zid?

2

Clasa cailor zburători nu are organe.
Clasa cailor nu are membri.
În aceste două propoziții sălășluiesc
un adevăr lingvistic și unul genealogic.
Caii zburători există numai în sintaxă.
În libertate o herghelie e compusă
din cai care nu-s înrudiți dar împrieteniți
întâmplător pe drumuri unde fug liberi ca norii.
Când atacați de lupi herghelia luptă împreună.
Clasa cailor nu are membri are aripi.

→ În fine, după legume am trecut la pește (în acest timp, tovarășul meu de drum, istoricul de artă Gabriel Badea-Păun, născut în România, actualmente francez, a cumpărat magnifice brânzeturi). Erau cel puțin trei pescării în acel mic perimetru – cea la care am mers eu era, probabil, cea mai încăpățânată dintre toate. Am ales peștele numit *sole* – doar că a trebuit să mă lupt cu vânzătorii, care doreau să mi-l curețe de piele (or eu nu doream asta, în virtutea plachiei *update* pe care intenționez să o fac!).

Ajuns aici pe firul poveștii, sunt unele lucruri pe care vreau să vi le spun. Am mers la producătorii locali de vinuri – cu intenția de a lua câte o sticlă din fiecare, ca să gust cât mai multe. *Dacă luați două, al treilea e gratuit!* – am auzit de la toți. Am mers la o doamnă care vindea fructe exotice, să cumpăr niște lămâi (necesare peștelui meu); am luat patru lămâi, că nu-mi trebuiau mai multe, la care ea mi-a spus *Dacă cumpărați cinci lămâi, vă dau șapte, că astăzi vreau să scap de ele, mâine nu mai vin!* Și așa mai departe.

Așadar, la 10 a.m. eram în piață, iar la 12h30 îl invitam la masă pe domnul primar. Totul, cu produse pe cât posibil locale.

În aceeași zi, seara, după festinul pe care vi-l puteți imagina, am ajuns pe principala stradă comercială din Les Sables..., în magazinul unui vânzător de cuțite, bricege etc. Ca unul care cunoaște cât de cât domeniul, nu foarte mult, dar, totuși..., am pus ochii pe un set de trei cuține de bucătărie produs/e de o firmă pe care o cunosc și pe care am testat-o ani de-a rândul: e vorba de cuțitele făcute la Albacete, Spania, nu vreau să le fac reclamă, dar raportul lor calitate/preț e super ok (zic eu). Prețul setului era de 75 euro. Am intrat în vorbă cu proprietarul magazinului, am analizat fiecare cuțit în parte, eu

le-am evidențiat defectele (evident – oricare dintre noi poate găsi defecte la tot ce vrem/avem) și, în cele din urmă, am plătit pentru tot setul 45 euro – mai puțin decât aș fi plătit în orice magazin din București pentru un produs similar.

Primarii prânzesc devreme

... sau, cel puțin, așa se întâmplă în Franța. Când l-am invitat pe dl primar din Les Sables d'Olonne la prânzul făcut de mine, domnia sa mi-a spus că nu poate fi prezent decât între 12h și 14h – în rest fiind la primărie, unde chiar a doua zi, duminică, urma să aibă un referendum local despre o anume șosea din oraș etc.

A venit, desigur. Nu dau detalii despre acel prânz, pentru că ar trece drept lipsă de modestie.

Pe scurt fie spus: faceți un pat din legumele care vă plac, puneți ceva vin (rosé, în cazul meu), ulei (de măsline, în Franța, dar nu e obligatoriu, merge și cel de floarea-soarelui), sare, piper, ceva oțet (în România, eu prefer oțetul de miere și mere), apoi, peste legume, puneți peștii pe care îi aveți – pe care nu ezitați să îi frecăți cu căței de usturoi (eu așa am făcut, direct peste solzii de *sole*, sunt mici solzii, parcă erau o răzătoare în sine!). Merg și pești de apă sărată, dar corespund și cei de apă dulce, păstrăv, crap sau cei din lacurile de la Marea Neagră etc. În cazul românesc, peștele e cu atât mai bun cu cât solzii sunt mai mici.

Rezultatul e unul singur! Peștele peste legume, oricum ar fi pus, nu o să vă dea greș! Nu ezitați să folosiți multe ierburi! Cu cât mai multe ierburi, cu atât mai puțină sare! Stropiți peștele cu lămâie și asta e tot!

***

În vila în care am pregătit acel prânz, dl primar Yannick Moreau din Les Sables... avea, într-o curte interioară, un rând plantat cu zmeură și, mai ales, o broască țestoasă ascunsă pe acolo, care beneficia de propriul ei bazin. În ultima zi a șederii mele, am racordat un furtun la sursa de apă și am început să stropesc grădina. Deodată, am zărit broasca țestoasă, ieșea

Aida Vâlceanu, Yannick Moreau, Adrian Cioroianu,
Gaëlle Rageot-Deshayes, Gabriel Badea-Păun

de sub o tufă de hortensii, cred că era însetată. Am stropit-o pe carapace. Dincolo de faptul că și-a pus capul la adăpost, nu a părut deranjată. Cum am încetat cu jetul, și-a rescos capul. Îi era foame. Noroc că aveam un pachetel cu viermi uscați, destinați ei.

Diferența dintre noi și țestoase este că noi bem vin rosé. ■

¹ „Se va întâmpla, deci, într-o limpede zi de vară;/ Soarele mare, complice al bucuriei mele,/ Va face, printre catifele și mătăsuri,/ Încă și mai frumoasă, frumusețea-ți atât de dragă mie.” – traducerea aproximativă îmi aparține, fără pretenții literare.

² *Nisipurile din Olonne* ar fi traducerea *ad literam* din lb. franceză.

³ *Train grande vitesse* / tren de mare viteză.